

УДК 378.147

О. М. БУРКА

старший викладач

Запорізький національний технічний університет

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті наведено та обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій (ФОТ) у професійній діяльності. Як необхідні умови виділено таке: стимулювання інтересу до вивчення ФОТ, формування когнітивної основи готовності до використання фізкультурно-оздоровчих технологій, практичну реалізацію теоретичних знань в аудиторній та квазіпрофесійній діяльності, а також упровадження системи самоконтролю та експертного контролю за готовністю майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у навчальний процес.

Ключові слова: фізичний терапевт, фізкультурно-оздоровчі технології, педагогічні умови.

Головним завданням фізичного терапевта є функціональне відновлення осіб з відхиленнями в здоров'ї за допомогою засобів фізичної культури.

Дослідження Р. Бибика, М. Верховської, В. Іваночко, В. Кашуби, С. Крошки, О. Луковської, О. Матліної, Є. Селехова, В. Черній, С. Юрчука доводять важливість та дієвість такого знаряддя фізичного терапевта, як фізкультурно-оздоровчі технології (ФОТ), під якими автори розуміють систему організації виконання рухів з метою корекції стану здоров'я.

Зростання попиту на ФОТ як засіб фізичної реабілітації зумовлює необхідність підготовки студентів спеціальності 227 – Фізична терапія, ерготерапія до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у майбутній професійній діяльності. Для цього доцільним є обґрунтування педагогічних умов, що покликані забезпечити успішність процесу навчання.

Мета статті – обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій.

Для визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій, перш за все, необхідно уточнити, що саме ми розуміємо під цим поняттям.

Як показує аналіз довідкових і наукових джерел, на сьогодні існують різні варіанти його тлумачення.

Так, “умова”, за словником С. Ожегова, це “обставина, від якої щонебудь залежить” [10]. За Ю. Бабанським, педагогічні умови – це обставини, що забезпечують найкращу взаємодію компонентів навчального процесу та успішність викладання й навчання [3]. В. Максимов визначає це поняття як сукупність факторів (суб’єктивних і об’єктивних), що забезпечу-

ють ефективно функціонування освітньої системи, яка залежить від цілей, завдань, змісту, форм і методів цієї системи.

Під педагогічними умовами розуміють також сукупність необхідних, сталих обставин, що забезпечують ефективність підготовки до виконання професійних функцій [7].

І. Лернер визначає педагогічні умови як фактори, що забезпечують успішне навчання [6].

В. Шуба розуміє педагогічні умови як “комплекс взаємозалежних, взаємодоповнюваних, взаємопов’язаних метою та смислом спеціально створених компонентів, які охоплюють усіх суб’єктів виховного процесу” [17].

С. Тарасова інтерпретує педагогічні умови як сукупність усіх необхідних, обов’язкових чинників, що забезпечують успішну соціальну адаптацію студентів до майбутньої професійної діяльності [13].

Аналіз вищевикладених підходів до визначення поняття “педагогічні умови” дає змогу сформулювати власне бачення терміна відповідно до визначеної проблематики. Ми в дослідженні будемо розуміти педагогічні умови як відповідні педагогічні обставини, що сприяють або протидіють проявам педагогічних закономірностей, які зумовлені дією зовнішніх і внутрішніх факторів [2; 15]. Отже, це свідчить про потребу створення й упровадження таких засобів, що забезпечать повну та якісну підготовку фахівців-фізіотерапевтів.

Відомо, що для забезпечення якісного процесу підготовки необхідна наявність таких складових, як: зацікавлення; формування знань, умінь та навичок; квазіпрофесійні методи, практика й оцінювання.

Розуміючи вагомість і необхідність забезпечення якості процесу та результатів навчання, ми вивчили й проаналізували науково-педагогічну літературу. На підставі одержаних результатів ми виокремили такі педагогічні умови, що сприятимуть формуванню готовності фізичних терапевтів до використання ФОТ:

1. Стимулювання інтересу до вивчення фізкультурно-оздоровчих технологій.

2. Формування когнітивної основи готовності до використання фізкультурно-оздоровчих технологій.

3. Практична реалізація теоретичних знань в аудиторній та квазіпрофесійній діяльності.

4. Упровадження системи самоконтролю та експертного контролю за готовністю майбутніх фізичних терапевтів до використання оздоровчих технологій у навчальний процес.

Реалізація першої умови – стимулювання інтересу до вивчення ФОТ – відбуватиметься шляхом проведення екскурсій, а також організації спілкування з провідними інструкторами в межах навчального процесу. Вибір цих засобів зумовлений, перш за все, необхідністю забезпечення виконання складової підготовки – зацікавлення майбутньою професією.

Навчальна екскурсія – наочний процес пізнання предметів, явищ, процесів на основі їх спостереження; проведення навчального заняття в умовах професії з метою ознайомлення студентів з різними компонентами майбутньої діяльності. Завданням екскурсій є формування уявлення про професію та її оцінка.

Екскурсія є методом розширення кругозору, конкретизації знань та формування професійних інтересів. Вона спрямована на розвиток пізнання, самоосвітню діяльність і відіграє важливу роль у професійній орієнтації.

Організація спілкування з провідними фахівцями галузі є однією з форм екскурсій – виробничої. Вона надає змогу поєднати процес навчання з професійною діяльністю. Ця форма допомагає студентам відчувати себе в професійних умовах, дізнатись про сучасні вимоги до спеціаліста, усе це сприяє посиленню їх мотивації до навчання.

Подібні екскурсії допомагають виробити загальні та професійні компетенції; сформувані прагнення до професійної самореалізації; отримати уявлення про організацію й забезпечення майбутньої діяльності; навчитись діяти в нестандартних ситуаціях; удосконалити комунікативні навички; навчатись контролю, самоконтролю та відповідальності; стимулювати стремління до самоосвіти тощо [16].

Забезпечення другої умови – реалізації когнітивної основи готовності до використання ФОР – відбуватиметься завдяки впровадженню в процес навчання засобів неімітаційних інтерактивних засобів: інноваційних лекцій, роботи в мікрогрупах, вирішення ситуаційних завдань, побудови схем, розробки індивідуальних та групових фізкультурно-оздоровчих програм тощо.

Відомо, що після прочитання людина запам'ятовує 10%; після прослуховування – 20%; після перегляду – 30%; після перегляду та прослуховування – 50%; а після того, як щось зробить сама, – 90%. Отже, максимально оптимальне навчання можливе тоді, коли в людини є можливість для взаємодії.

Упровадження інтерактивних форм навчання – один з найважливіших напрямів удосконалення якості підготовки студентів. Інтерактивне навчання – це здатність взаємодіяти або перебувати в режимі діалогу з чим-небудь або ким-небудь [11].

Спільна діяльність, що є обов'язковою умовою інтерактивного навчання, забезпечує активну діяльність кожного студента та налагодження зворотного зв'язку. Відкрита взаємодія учасників процесу навчання сприяє розвитку відповідальності, впевненості та прагнення до самореалізації, а також формування навички контролю, оцінювання й самооцінювання.

Унаслідок реформ в освітньому просторі навчання вимагає від студентів високого рівня самоосвіти. Засобом виконання цієї вимоги є інтерактивні методи навчання, адже вони спрямовані на підвищення якості пізнавальної активності та самостійності, які забезпечують емоційну складо-

ву пізнання, формування прагнення до самореалізації, розвиток критичного мислення тощо.

Для реалізації зазначеної педагогічної умови нами обрано такі види інтерактивних освітніх технологій:

1. Робота в малих групах – спільна діяльність студентів, спрямована на вирішення завдання шляхом творчого складання результатів індивідуальної роботи членів команди.

2. Проектна технологія – індивідуальна або колективна діяльність з відбору, розподілу та систематизації матеріалу з певної теми, у результаті якої складається проект.

3. Контекстне навчання – мотивація студентів до засвоєння знань шляхом виявлення зв'язків між конкретним знанням і його застосуванням.

4. Проблемне навчання – стимулювання студентів до самостійного набуття знань, необхідних для вирішення конкретної проблеми.

Вибір названих інтерактивних засобів пов'язаний з їх змістом та функціями в процесі навчання.

Робота в малих групах – це форма організації навчально-пізнавальної діяльності, що передбачає виконання загальних та спеціальних завдань викладача. Фактор групової роботи сприяє налагодженню взаємодії, розвитку відповідальності та формуванню навичок співпраці.

Перевагами цього методу є наявність різнобічного погляду на проблему, що вирішується; розвиток комунікативних навичок; сприяння збільшенню форм, методів і засобів вирішення завдання; активізація навичок прогнозування; збільшення та урізноманітнення практичного досвіду.

Проектний метод навчання – це сукупність прийомів, засобів і способів навчання, завдяки використанню яких студенти за допомогою колективної або індивідуальної діяльності з аналізу, синтезу та систематизації даних складають проект.

Проект – це самостійна, оригінальна робота, яку виконують один або група студентів за обраною темою та яка включає в себе відбір, розподіл і інформатизацію матеріалу. Результатом цієї діяльності завжди є певний продукт: програма, брошура, презентація тощо. Проект – це задум для створення реального об'єкта, предмета, створення різноманітного теоретичного продукту.

Використання цього інтерактивного методу сприяє розвитку в студентів навичок самоосвіти, застосуванню отриманих знань на практиці, розвитку комунікативних навичок та критичного мислення.

Знаково-контекстне (або контекстне) навчання – форма активного навчання, що реалізується за допомогою поступового впровадження до навчального процесу елементів професійної діяльності. Цей метод орієнтований на професійну підготовку та формування стійкої мотивації через взаємозв'язок між завданням і його застосуванням.

В основі контекстного навчання – активна діяльність суб'єкта, яка забезпечується поступовим, поетапним переходом студентів від базового до професійного рівня; від теоретичної діяльності – до квазіпрофесійної, а потім – до навчально-професійної діяльності.

Проблемне навчання – організація навчальних занять, основним змістом якої є створення за допомогою викладача проблемних ситуацій і активна самостійна діяльність студентів з їх вирішення. Ця форма інтерактивних засобів навчання забезпечує творче оволодіння професійними знаннями, уміннями та навичками, а також розвиток розумових здібностей.

Основа технології проблемного навчання – поняття проблемної ситуації й способу її вирішення. Проблема ситуація – це пізнавальна суперечність у формі питання. У результаті вирішення такого питання студенти отримують нові знання й способи їх використання, опановують загальні принципи вирішення завдань. Головним критерієм проблемних ситуацій є наявність суперечностей у структурі наявних знань, умінь і навичок тих, хто навчається, на певному етапі підготовки. Саме шляхом вирішення створених суперечностей відбувається поглиблення та розширення теоретичних і практичних знань, а також умінь творчого вирішення нестандартних ситуацій [1; 14].

Практична діяльність, як найважливіша умова комплексу підготовки, здійснюватиметься під час використання ділових ігор, взаємонавчання з подальшим аналізом відеоматеріалу та впровадження фізкультурно-оздоровчих технологій на навчальній практиці.

Вищеназвані засоби реалізації третьої педагогічної умови обрані як ті, що мають найвищий рівень залучення студентів до процесу спільної навчальної діяльності.

Коллективне взаємонавчання засноване на включенні кожного суб'єкта навчання в активну діяльність з навчання інших суб'єктів навчання. Необхідними умовами реалізації цього методу є наявність теоретичних знань з обраної теми, умінь соціальної взаємодії, навичок самоконтролю, оцінювання та самооцінювання.

Наявність усіх зазначених умов забезпечує варіативність завдань та способів їх вирішення, а також дає змогу реалізовувати потенціал різних форм діяльності тих, хто навчається. Застосування методу взаємонавчання сприяє розвитку високого рівня самостійності, відповідальності студентів, надає змогу підвищити рівень ефективності та якості процесу навчання.

За О. Железняковою, Н. Никитіною, М. Петуховим, використання колективного взаємонавчання сприяє формуванню соціально цінної мотивації через пошук інформації не лише для себе, а для навчання інших; підвищує рівень засвоєння знань, умінь та навичок; надає змогу диференціювати процес навчання й упровадити квазіпрофесійну діяльність за допомогою різних форм соціальної взаємодії; підвищує рівень соціальної компетенції завдяки комунікативній активності студентів через потребу форму-

вання завдань та думок, що необхідно доступно викласти іншим суб'єктам навчання.

Ділова гра – це метод пошуку рішень в умовній проблемній ситуації, використання якого надає змогу наблизитись до умов реальної професійної діяльності та сприяє впровадженню в процес навчання саморегуляції й самоорганізації діяльності студентів.

Ділові ігри використовують для вирішення питань засвоєння та закріплення інформації, стимулювання інтересу, відпрацювання практичних навичок, вироблення здатності до оцінювання й вирішення нестандартних ситуацій, активізації відповідальності за прийняття рішень.

Ділові ігри створюють умови для більш глибокого та повного засвоєння матеріалу за допомогою системного застосування існуючих знань й одночасного вирішення поставленої проблеми за допомогою синтезу відомостей з різних дисциплін (відбувається виникнення міждисциплінарних зв'язків).

О. Железнякова, Н. Никитіна, М. Петухов визначили, що ділові ігри є засобом інтенсифікації процесу навчання. Вони сприяють розвитку творчого підходу до вирішення завдань; стимулюють бажання до самореалізації та самоствердження того, хто навчається; формують інтерес і забезпечують студента досвідом, який можна використовувати для вирішення проблем у професійній діяльності [9].

Відомо, що одним з обов'язкових компонентів якісного процесу підготовки є наявність у ній контрольно-оціночної складової. Аналіз наукових джерел підготовки фахівців показав доцільність використання в ролі завершальної педагогічної умови впровадження самоконтролю та експертного контролю.

На думку В. Єренкової, уміння контролювати свою роботу є проявом самостійності, що забезпечує отримання та вдосконалення знань, умінь і навичок. Формування вміння самоконтролю як прояву активності в навчальному процесі є однією з умов покращення якості навчання та більш ефективного засвоєння інформації тими, хто навчається [4].

Відомо, що самоконтроль являє собою складний процес, заснований на аналізі, оцінюванні та корекції власної діяльності. Як психологічний процес, він тісно пов'язаний з мотивацією та оціночним судженням суб'єкта навчання.

Для високого рівня сформованості навичок самоконтролю характерна адекватна самооцінка власної діяльності. Він передбачає наявність необхідних властивостей саморегуляції, таких як: програмування дій, усвідомленість дії, оцінка та спроби корекції результату, критичність мислення тощо. В. Риловою встановлено, що суб'єктам навчання з високим рівнем сформованості самоконтролю властивий дослідний, рефлексивний підхід до самооцінки власних можливостей, адекватність оцінки діяльності та критичне ставлення до себе. Низький же рівень спирається на оцінювання

ззовні та прагнення уникання перешкод у процесі навчання, унаслідок чого виявляється неадекватність суджень і самооцінки [12].

Отже, самоконтроль є усвідомленою регуляцією студентом власної діяльності згідно з поставленою метою, завданнями, правилами тощо; важливим засобом самовдосконалення; результатом сформованості самооцінки; засобом визначення доцільності та ефективності процесу виконання роботи.

Визначені вище положення є підтвердженням того, що завдання для самоконтролю є засобом підвищення якості навчання та успішності студентів [8].

Експертні оцінки в освіті – це судження фахівців у галузі освіти про якість та ефективність того, що було предметом експертизи, засіб прогнозування й визначення норм і стандартів.

Експертні оцінки є результатом науково-педагогічної експертизи, механізмом виявлення цих показників є експертний метод.

Експертний метод – це комплекс процедур, спрямованих на отримання інформації, її аналіз й узагальнення з метою підготовки та формування певних характеристик. Метод надає змогу обробити результати індивідуальних експертних оцінок та сформувані якісні або кількісні ознаки, необхідні для оцінки того чи іншого процесу, явища або показника. Він забезпечує складання найбільш доцільних і повних варіантів відповіді.

Умовою якісної експертної оцінки є високий рівень компетентності фахівця з досліджуваного питання [5].

Висновки. Отже, професійна підготовка є складним, комбінованим процесом, що для підвищення якості навчання потребує створення відповідних педагогічних обставин, що сприяють або протидіють проявам педагогічних закономірностей, зумовлених дією зовнішніх і внутрішніх факторів.

Необхідними педагогічними умовами забезпечення якісного процесу підготовки майбутніх фізичних терапевтів до використання ФОТ у професійній діяльності є таке: стимулювання інтересу до вивчення ФОТ; формування когнітивної основи готовності до використання фізкультурно-оздоровчих технологій; практична реалізація теоретичних знань в аудиторній та квазіпрофесійній діяльності; упровадження системи самоконтролю й експертного контролю за готовністю майбутніх фізичних терапевтів до використання оздоровчих технологій у навчальний процес.

Перспективи подальшого дослідження полягають в експериментальному підтвердженні ефективності навчального процесу, в якому створено визначені педагогічні умови.

Список використаної літератури

1. Аникушина Е. А., Бобина О. С., Дмитриев А. О. Инновационные образовательные технологии и активные методы обучения : метод. пособие. Томск, 2010. 212 с.
2. Бабанский Ю. К. Интенсификация процесса обучения. Москва, 1987. 78 с.
3. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса. Москва, 1982. 192 с.

4. Еренкова В. М. Самоконтроль как средство формирования адекватной самооценки учебной деятельности студентов на учебных занятиях по истории. Белгород, 2016. 14 с
5. Крулехт М. В., Тельнюк И. В. Экспертные оценки в образовании : учеб. пособ. для студ. фак. дошк. образования высш. пед. учеб. заведений. Москва, 2002. 112 с.
6. Лернер И. Я. Процесс обучения и его закономерности. Москва, 1980. 96 с.
7. Максимов В. Г., Максимова О. Г., Савчук Н. Ю. Системно-ролевая теория формирования личности педагога. Москва, 2007. 536 с.
8. Матвиенко Ю. А. Использование самоконтроля учебной деятельности студентов экономических специальностей в процессе психолого-педагогической подготовки с целью повышения качества усвоения знаний. *Молодой ученый*. 2013. № 5. С. 744–748.
9. Никитина Н. Н., Железнякова О. М., Петухов М. А. Основы профессионально-педагогической деятельности : учеб. пособ. для студ. учреждений сред. проф. образования. Москва, 2002. 288 с.
10. Ожегов С. И. Словарь русского языка. Москва, 1990. 916 с.
11. Панина Т. С., Вавилова А. Н. Современные способы активизации обучения : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений. Москва, 2006. 176 с.
12. Рылова В. В. Самоконтроль как средство формирования адекватной самооценки учебной деятельности старшеклассников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Киров, 2001. 148 с.
13. Тарасова С. М. Педагогические условия, обеспечивающие эффективность социальной адаптации студентов-педагогов к профессиональной деятельности. *Вектор науки ТГУ*. 2012. № 4 (11). С. 292–296.
14. Татмышевский К. В. Инновационные методы обучения (Активные методы обучения). URL: http://uu.vlsu.ru/files/Innovachionnie_MO.
15. Тверезовська Н. Т., Філіппова Л. М. Сутність та зміст поняття “педагогічні умови”. *Нова педагогічна думка*. 2009. № 3. С. 90–92.
16. Федорова Т. Е. Экскурсия как средство формирования у студентов интереса к инженерной деятельности (методические рекомендации). *Роль и место инженерных знаний в структуре общего образования* : сб. статей Пятой Международной очно-заочной научно-практической конференции “Формирование престижа профессии инженера у современных школьников”. Санкт-Петербург, 2017. С. 301–305.
17. Шуба Л. В. Формування рухових умінь та навичок учнів початкової школи у процесі занять великим тенісом : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Харків, 2011. 20 с.

Стаття надійшла до редакції 06.09.2017.

Бурка Е. Н. Педагогические условия формирования готовности будущих физических терапевтов к использованию физкультурно-оздоровительных технологий

В статье приведены и обоснованы педагогические условия формирования готовности будущих физических терапевтов к использованию физкультурно-оздоровительных технологий в профессиональной деятельности. В качестве необходимых условий выделены следующие: стимулирование интереса к изучению ФОТ, формирование когнитивной основы готовности к использованию физкультурно-оздоровительных технологий, практическую реализация теоретических знаний в аудиторной и квази-профессиональной деятельности, а также внедрение системы самоконтроля и экспертного контроля над готовностью будущих физических терапевтов к использованию физкультурно-оздоровительных технологий в учебный процесс.

Ключевые слова: *физический терапевт, физкультурно-оздоровительные технологии, педагогические условия.*

Burka O. Pedagogical Conditions for the Formation of Future Physical Therapists' Readiness to Use Health and Fitness Technologies

This article presents and substantiates the pedagogical conditions for the formation of future physical therapists' readiness to use health and fitness technologies (HFTs) in professional activities.

The growth in demand for HFTs causes the need to improve the process of preparing for the use of health and fitness technologies.

For quality training of physiotherapists to use the HFTs it is necessary to determine pedagogical conditions designed to ensure the success and effectiveness of the learning process.

Pedagogical conditions are the corresponding pedagogical circumstances that promote or counteract the manifestations of pedagogical regularities, caused by various factors.

As a prerequisite, the following are highlighted: stimulation of interest in the study of the HFTs, formation of the cognitive basis of readiness to use health and fitness technologies, practical implementation of theoretical knowledge in classroom and quasi-professional activity, as well as the introduction of a system of self-control and expert control of the readiness of future physical therapists to use health and fitness technologies in educational process.

Fulfillment of the first condition occurs through the use of the method of excursions. An additional component of the implementation is one of the forms of the above-mentioned method – production excursion, i. e. communication with leading instructors during training and production practices.

The means of realization of the second condition are non-empirical interactive teaching methods, such as: innovative lectures, work in micro groups, solving situational tasks, scheme development, development of individual and group sports programs, work with Internet materials etc.

To ensure the applied component of the training process – the practical implementation of theoretical knowledge in the classroom work – business games, mutual learning with the subsequent analysis of video material, and quasi-professional activities will be used – through the introduction of health and fitness technologies in educational practice.

The fourth condition – introduction of a self-monitoring system and expert control of the willingness of future physical therapists to use the HFTs – is the final component of preparation. The presence of this component in the preparation process is conditioned by the need for students to form an adequate self-esteem and stimulate the aspiration for professional self-realization.

The prospects for further research are the experimental confirmation of these provisions.

Key words: *physical therapist, health and fitness technologies, pedagogical conditions.*